

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi
ISSN: 2630-600X

VASAD

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi - Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 6 - Sayfa/Page: 189-206
Makale Bilgisi / Article Info / Geliş/Received: 07.09.2020/ Kabul/Accepted: 13.11.2020
Yayın Tarihi/ Date Published: 25.12.2020

Atıf/Citation: Ebiri, G. (2020). Tanyanların Dilinden Kinyas Kartal'ın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri.
Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi,6, 189-206

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönül EBİRİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
ORCID: 0000-0002-4016-7599
kadiremir65@gmail.com

Tanyanların Dilinden Kinyas Kartal'ın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri* *Life and Political Activities of Kinyas Kartal from the Language of Recognition*

Öz

Kinyas Kartal, 1965-1977 yılları arasında dört dönem milletvekilliği yapmış eski siyasetçilerimizdendir. 1900 yılında Iğdır'ın Torun Köyü'nde dünyaya gelen Kinyas Kartal, Rusya'da Çarlık döneminde yüzbaşı olarak görev yapmıştır. Ancak 1917 Bolşevik Devrimi sonrasında yaşanan şiddet olayları ve Ermenilerin baskıları sonucunda Kartal'ın da mensubu olduğu Brukan aşireti Türkiye'ye göç etmiş, Kartal ve ailesi de Van'da Dibekdüzü köyüne yerleşmişlerdir. Kartal, amcası Hüseyin Bey'in ölümünden sonra aşiretin başına geçerek reislik yapmaya başlamıştır. 1925 yılında yaşanan Şeyh Said İsyanı sonrasında sürgüne gönderilen Kartal, 1937 ve 1960 yıllarında da farklı sebeplerden yine sürgün edilmiştir. Kartal ailesinden ilk olarak siyasete atılan kişi Hamit Kartal'dır. Kinyas Kartal'ın ise Demokrat Parti (DP) Van İl Başkanı olarak başlayan siyasi hayatı 1965, 1969, 1973, 1977 yıllarında yaptığı milletvekillikleriyle devam etmiştir. 1965 yılında Süleyman Demirel ile Meclis'e giren Kinyas Kartal, son seçimi olacak olan 1987 seçimlerine kadar Adalet Partisi ve Doğruyol Partisi'nde milletvekilliği yapmıştır. Dört dönem bulunduğu Meclis'te en yaşlı üye olma sıfatıyla 1977'de Geçici Meclis Başkanlığı da yapmıştır. Bu çalışmanın amacı uzun süre milletvekili olarak görev alan, Türk siyasi hayatında yer edinmiş Kartal'ın onu tanyanların dilinden kişiliğini ve siyasi hayatının portresini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Kinyas Kartal, Türk siyaseti, aşiret, Van.

*Bu makale Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen, danışmanlığını Prof. Dr. Bekir KOÇLAR'ın yürüttüğü *Kinyas Kartal'ın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri* başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiş olup Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SYL-2017-5937 kodlu proje ile maddi olarak desteklenmiştir.

Abstract

Kinyas Kartal is one of our former politicians who served as a member of parliament for four terms between 1965-1977. Kinyas Kartal, who was born in Torun Village of İğdır in 1900, served as a captain in Russia during the Tsarist period. However, the 1917 Bolshevik as a result of the pressures of incidents of violence and Armenians after the Revolution Eagle also members of that Bruker tribe who emigrated to Turkey, Eagle and his family are settled in Van Dibekdüz village. After the death of his uncle Hüseyin Bey, Kartal became the head of the tribe and started to be the head of the tribe. Kartal, who was exiled after the Sheikh Said Revolt in 1925, was exiled again for different reasons in 1937 and 1960. The first person from the Kartal family to enter politics is Hamit Kartal. Kinyas Kartal's political life, which started as the Democrat Party (DP) Van Provincial Chairman, continued with the deputies he made in 1965, 1969, 1973 and 1977. Kinyas Kartal, who entered the Parliament with Süleyman Demirel in 1965, served as a member of the Justice Party and the Doğruyol Party until the 1987 elections, which will be the last election. He also served as the Chairman of the Temporary Assembly in 1977 as the oldest member in the Assembly, where he had four terms. The purpose of this study is to reveal the portrait of Kartal, who has taken a place in Turkish political life by serving as a deputy for a long time, in the language of those who know him.

Keywords: Kinyas Kartal, Turkish politics, tribe, Van

Giriş

Rusya'dan Türkiye'ye göçmen olarak gelen Kartal ailesinin göç sürecini açıklamakta fayda vardır. Yapılan zorunlu göçle alakalı olan Kafkas Cephesi'ndeki savaşlar 1 Kasım 1914'te Rusların Osmanlıya saldırılarıyla başlamıştır. Enver Paşa, 20 Aralık 1914'te 150.000 kişilik bir kuvvetle Sarıkamış Urmiye istikametinde taarruz emri vermiştir. Taarruz, Ocak 1915'e kadar devam etmiştir. Yoksulluk, soğuk, açlık ve tifüs sebebiyle 90.000 Osmanlı askeri şehit düşmüştür. Rusların arkası çevrilememiş ve plan gerçekleşmemiştir. Bu bölgedeki askerlere Karadeniz'deki Rus donanması yüzünden Karadeniz'den yardım gönderilememiştir. Ocak 1916'da Kafkaslar'daki Rus ordusu yeni bir saldırıya geçerek 16 Şubat'ta Erzurum'u ele geçirmiş ve Anadolu yolunu açmıştır. Nisan ayında Trabzon, temmuz ayında ise Erzincan ve Muş düşmüştür (Ahmad, 2006: 98).

Rus işgalleri sonucunda ele geçirilen Oltu, Sarıkamış ve Kağızman'a yerleştirilen Ermeni çeteleri silahlandırılarak savunmasız Müslüman köylere saldırılarına zemin hazırlanmıştır. Birçok köy savaş sonrasında yakılmış veya harap edilmiştir. Halk Rusların ve daha çok da Ermeni çetelerin zulmünden korkarak varını yoğunu bırakıp Erzurum doğrultusunda göç etmeye koyulmuştur (Güven, 2013: 32).

Rus ve Ermeni baskılarına dayanamayıp göç ederek Van'a gelen göçmenler arasında Kinyas Kartal ve ailesi de bulunmaktadır.

Kinyas Kartal, Rus ordusunda eğitim almış ve yine Rus ordusunda bazı görevlerde bulunmuş asker kökenli biri olduğu gibi aynı zamanda Van'ın önemli şahsiyetlerindedir. Çarlık Rusyası'nda çok da büyük sorunlarla karşılaşmayan ama 1917 Bolşevik Devrimi sonrası sıkıntılar yaşayan Kartal, Kafkaslarda daha fazla kalamamıştır. Türkiye'ye gelerek ailesinin yanına Van'a yerleşmiştir. Kinyas Kartal, 1965 yılında siyasete atılmış ve dört dönem Van Milletvekili olarak TBMM'de görev almıştır.

1. Kinyas Kartal'ın Hayatı

Kinyas Kartal'ın doğum tarihi ilk nüfus cüzdanında 1316 (1900) olarak geçmektedir. 1981 yılında nüfus cüzdanı değişince doğum tarihi olarak 1900 yılı yazılmıştır. Bazı kaynaklarda 1899 yılında Iğdır'a bağlı devlet çiftliklerinde, Toran köyünde doğduğu da söylenmektedir. Daha önce bu topraklar İran'a ait iken devletler arasındaki sınır değişikliği dolayısıyla Rusya'ya bırakılmıştır. Bu vesile ile Kartal, Rusya tabiiyetinde doğmuştur (Çelebi, 1990: 357). Mecliste bulunan mazbata bilgilerinde ise doğum yeri Iğdır'ın Torun köyü olarak geçmektedir.¹ Babası Bedir Bey'dir. Bedir Bey, Fethi Bey'in dört oğlundan en küçüğüdür. Zengin, etkin ve güçlü bir kişidir. Kinyas Kartal'ın dedesi Fethi Bey ile ilgili bilgilere ise Kinyas Kartal'ın anılarından ulaşmaktayız (Kartal, 1987: 13).

Kinyas Kartal'ın soyu ile ilgili olarak ancak beş nesil öncesine gidebilmekteyiz. Soyu, Şemdin Ağa'dan başlar sırasıyla Mehmet (Mamed), Nadir, Fethi ve babası Bedir Bey'e kadar uzanmaktadır. Kardeşleri ise Hamit, Hacı Bala, Hacı Bari, İslam ve Verde'dir. Kinyas Bey'in çocukları sırasıyla Bedir, Perihan, Nadir, Aslı, Neriman, Leman, Bekir, Ömer, İnci ve Şahin'dir. Emin Çölaşan'la 1987 yılında yaptığı bir söyleşide “9 çocuğum ve 21 torunum var ayrıca ailemiz beş bin kişi kadardır. Bildiğim yabancı diller: Rusça, Fransızca, biraz Almanca, Arapça” demiştir (Çölaşan, 1987: 9). Kinyas Kartal'ın “Bir keçiniz bile varsa onu satın çocuklarınızı okutun” (Kartal, 2014: 239) diyecek kadar eğitim konusuna önem verdiği öne sürülmektedir.

Kinyas Kartal'ın gençliği Rusya'da Ruslarla beraber geçtiği için anılarının çoğunda Ruslarla yaşadıklarını anlatmıştır. Gençlik yıllarında hem Rusları hem Ermenileri tanıma fırsatı bulmuştur. Rusların Müslüman toplulukları sevmediğini bunun için de bazı teşebbüslerde bulunduğunu söylemiştir. Ruslar, İran'ın ve Osmanlı Devleti'nin Kafkaslara doğru ilerlemelerini ve Müslüman toplulukları

¹TBMM Arşivi E- Kaynaklar, <https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/index.htm>, (Erişim Tarihi: 25.03.2018)

kurtarmak teşebbüslerini önlemek için tampon Ermeni Devleti'ni kurmuştur. Rus yönetimi sırtını Kafkasya'da oluşturduğu yapay "azınlıklara ve etniklere" dayayarak kalabalık Türk nüfusu kontrol altında tutmakta ve bölgenin dini ve milli çehresini değiştirmeye yönelik "etniksel politikalar" uygulamaktadır (Mehmetov, 2009: 488). Rusya, sınırları dâhilinde yaşayan milletleri, Panslavizm, Çarlık ve Ortodoksluk altında toplamayı hedef edinmiştir. Ancak Müslüman topluluklarının Ruslaştırılamayacağı gerçeğini gören Rus Çarlığı önceden olduğu gibi 1877-1878 savaşında işgal ettiği Anadolu ve Kafkas topraklarında meskûn ahaliyi göç etmeye zorlamıştır. Rusların bu politikası sonucu 1877-1900 yılları arasında Kuban, Kırım, Kafkasya, Batum, Sohum ve Kars civarından Anadolu'ya en az 300.000 göçmen gelmiştir. Bu göçmenler, Babıali tarafından Doğu ve Orta Anadolu'da iskân edilmeye çalışılmıştır (İpek, 1995: 202).

Kinyas Kartal, anılarında askeri lisede okuduğu yıllarda Erzurum'un Rus birlikleri tarafından işgal edildiğini, dışarıda Rus askerleri zafer şenlikleri yaparken Erzurum ve Kafkasya halkından Ermenilerin de onlara katıldığını, her gece yatağına girip yorganı başına çektiğini sabaha kadar ağladığını anlatmıştır. Kafkasyalı Müslümanlar oldukları için kendilerine cephe alınmıştır. Müslüman olmayanlar birbirlerine arka çıkmışlardır (Kartal, 1987: 15). Kartal'ın anlattıkları o yıllarda yaşanan ayrımcılığı açıkça gözler önüne sermiştir.

Hem Çarlık Rusya'sında hem de Bolşevik yönetimi altında yaşayan Kartal, iki yönetimi karşılaştırmıştır. Çarlık Rusya'sının koyu Ortodoks olduğu için dinin ne olduğunu bildiğini, bu yüzden diğer dinlere karşı saygılı olduğunu söylemiştir. İhtilal sonrası gelen yönetimin tutumlarını beğenmediğini ifade etmiştir. Ruslarla ve Komünistlerle elbirliğinde (işbirliğinde) bulunmadığını da belirtmiştir (Kartal, 1987: 15).Yapılan bir röportajda solcu musunuz sorusuna Çar devrinde solcu olduğunu ama Türkiye'ye geldikten sonra memleketteki solcuların devlet düşmanı olduğunu görünce solculuğunun Rusya'da kaldığını söylemiştir. Ondan sonra sağcı olmuştur. Devamında da "25 yaşına kadar komünist olmayan eşşektir. 25 yaşından sonra komünist olan ise eşşoğlueşşektir" diyerek komünistlere ve sol görüşlülere tepkisini göstermiştir. "Ben bu lafı kullanırım ama patentini bana ait değildir. Benden önce kullanılmıştır" (Hürriyet, 04.10.1987: 9) diye de eklemiştir.

Kinyas Kartal meslek olarak askerdir ama Türkiye'de çiftçilik yapmış ve ticaretle uğraşmıştır.² Biçerdöver bayiliği, manifatura

² TBMM Arşivi E- Kaynaklar, <https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/index.htm>, Erişim Tarihi, (25.03.2018)

bayiliği, petroleri, otelleri, Van'ın merkezinde yer alan Cumhuriyet caddesinde dükkânları vardır. Şam'a, Halep'e koyun ihracatı, Rusya'ya ise sığır ihracatı yapmıştır. Kartal, 26 Mayıs 1991'de geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiştir (Van Postası, 27.05.1991: 1). Cenaze törenine DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel, SHP Genel Başkan vekili Onur Kumbaracıbaşı ile milletvekilleri ve çok sayıda vatandaş katılmıştır (Van Sesi, 27.05.1991: 1).

2. Tanıyanların Dilinden Kinyas Kartal'ın Kişiliği

Kinyas Kartal hakkında yeterli belge olmaması bizi sözlü tarih çalışması yapmaya sevk etmiştir. Görüşme yaptığımız kişiler arasında Kartal'ın çocukları, yakınları ve çalışma arkadaşları bulunmaktadır. Genel olarak kişiliği hakkında olumlu düşüncelerin belirtilmesiyle beraber siyasi hayatı hakkında ise yeterince bilgi verilememiştir. Verilen bilgilerin çoğu birbirine benzerlik göstermektedir.

İlk olarak konuştuğumuz kişilerden biri olan Nadir Kartal³ babası ile ilgili ilk olarak Türkiye'ye dönüşünü anlatır. Buna göre Kartal, Bakü Harp Okulu'nu bitirdikten sonra batarya komutanı olarak sınır bölgesine tayin edilmiştir. Oradan annesine kendisini Türkiye'ye aldırması için haber göndermiştir. Annesi on on beş kişiyi Kinyas Bey'i getirmesi için görevlendirmiş ve kaçak yollardan Türkiye'ye girmiştir. O dönem 1920'li yıllar savaş yılları olduğu için sınırlarda güvenlik çok iyi değildir. 1920 yılında Türkiye'ye geldikten sonra kabile halinde yaşayan Brukan aşiretini bir araya getirmiştir. Nadir Kartal babasının güçlü karakterinin yanında inançlı biri olduğunu, sürgünlerden, cezaevlerinden hayır gördüğünü, Allah'ın böyle takdir ettiğini söylediğini anlatmıştır. Babasının kültürlü biri olduğunu Dostoyevski'yi, Tolstoy'u okuduğunu, Puşkin'in bütün şiirlerini ezbere bildiğini söylemiştir. Kinyas Kartal, daha çocukluk döneminde paten kaymayı öğrenmiştir. (Nadir Kartal, Görüşme: 30.12.2017)

Babasının ileri görüşlü olduğunu söyleyen Nadir Bey, bu konuyla ilgili bir anısını şöyle anlatmıştır: Nadir Bey, 1973 seçimlerinde babasıyla birlikte Özalp köylerini dolaştıklarını, ismini hatırlayamadığı yan yana iki köye gittiklerini söylemiştir. Birinci köy Hacı Kasım'ın köyü idi. Kendileriyle pek ilgilenmediklerini, kırgın olduklarını anlatmıştır. İkinci köye gittiklerinde herkesin kırat bayrağını eline alıp dalgalandırdığını ve onları beklediğini, çay içtikten sonra tekrar Van'a doğru yola koyulduklarını söylemiştir. Babası bu iki köyü nasıl tahlil ettiğini sorduğunda birinci köyden pek bir şey

³ Kinyas Kartal'ın oğludur. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesinden mezun olan Nadir Bey, 19. Dönem Van Milletvekiliği yapmıştır.

alamayacaklarını, ikinci köyün tüm oylarını alacaklarını ifade etmiştir. Peki, baba siz nasıl tahmin ediyorsunuz? deyince babası birinci köyü olduğu gibi alacaklarını, ikinci köyden tek bir oy alamayacaklarını söylemiştir. Gerçekten birinci köyün tüm oylarını aldıklarını, ikinci köyden tek bir oy çıkmadığını söylemiştir. Bu olay sonrası babasının fikirlerine daha fazla önem vermeye başladığını da eklemiştir (Nadir Kartal, Görüşme: 30.12.2017).

Nadir Kartal'dan sonra görüştüğümüz Perihan Kartal, babasıyla çok vakit geçiremediği için hakkında anlattıkları sınırlıdır. Genel olarak kişiliği hakkında bilgi vermektedir. Bir baba olarak çok mükemmel olduğunu ayrıca çevresindeki insanlara karşı çok iyi biri olduğunu söyleyip; “dürüsttü, iyi niyetliydi” diye eklemiştir. Kadınlara karşı kibarlığından da bahseden Perihan Hanım, annesinin ikinci eş olduğunu belirtip babasının ilk eşinin Viktorya adında Rus bir generalin kızı olduğunu da anlatmaktadır. Perihan Hanıma göre babası Rusya'dayken bir tarih kitabı okur. Kitapta Van'dan bahsedilmektedir. Van'da bir göl varmış, gölün yedi rengi varmış. Babası ‘Allah’ım sen nasip edecek misin ben bir gün Van’a gideyim, o yedi renkli gölü göreyim’ dermiş. Babam, ‘Kızım Allah nasip etti Van’a geldim. Çarpanak’ı aldım. Yedi renkli gölün yedi rengi vardı. Allah bana görmeyi nasip etti” demiştir (Perihan Kartal, Görüşme: 09.12.2017).

Perihan Hanımdan küçük olan kardeşi Ömer Kartal, babasını safını kolay kolay değiştirmeyen bir kişi olarak betimlemektedir. 1987 seçimlerini kaybettikten sonra Turgut Özal, babasına kendi partisine katılmasını teklif eder ama babası kabul etmez. Sebebi ise yönünü değiştirmek istememesidir. Demirel ona hep ağa diye hitap eder ve aralarında saygıya dayalı bir ilişki vardı diye ekler. Bu yüzden siyasi hayatı Demirel ile başlamış onunla bitmiştir. Demirel'in dahi Ağa olarak nitelendirdiği Kartal'ın hem Van'da hem de Ankara'da kirada kaldığını, sürekli toplu taşıma araçlarını kullandığını anlatır. Yardımseverliğine de değinen oğlu birçok aşiret mensubunu ve ihtiyacı olan kişiyi iş sahibi yaptığını söylemektedir (Ömer Kartal, Görüşme: 16.08.2017).

Ömer Kartal'dan sonra yeğeni Cevdet Kartal, dedesini hatırladığı kadarıyla anlatmaktadır. Dedesiyle çok az vakit geçirdiğini ama bu zamanın bile kendisine yettiğini söyleyen Cevdet Bey dedesini zeki, cesur, çalışkan olarak nitelemektedir. Yemeklerini tam vaktinde yediğini, vakti geçerse yemediğini söyler. Sabahları greyfurt suyu içtiğini, öğlen çok yemek yediğini, akşamları ise bir dilim ekmek ve yoğurt yediğini anlatır. “Tam bir asker disipliniyle yaşardı bu yüzden yaşlanmasına rağmen çok dinçti” diye ekler (Cevdet Kartal, Görüşme: 09.12.2017).

Kinyas Kartal'ın disiplinli olmakla beraber nüktedan bir kişiliğe de sahip olduğunu söyleyen Mikail Aydemir onu "tuttuğunu koparan" biri olarak hatırladığını ifade etmektedir. "Ondan biri bir şey istese elinden tutar Bakanlıkları dolaştırır işini hallederdi" diyerek birebir yaşadığı bir olayı şöyle anlatır.

Kinyas Kartal'ın bir yeğeni vardır. Tayinini yapılacak ama solcudur diye yapmamışlardır. Beraber Genelkurmay'a gitmişlerdir. Kinyas Bey, 'Paşam ben Kinyas Kartal. Rus Harbi'nde harp ettim. Ruslardan kaçıp Türkiye'ye geldim. Yirmi senedir de milletvekiliyim. Bu da benim yeğenimdir. Böyle bir kişinin yeğeni solcu olur mu?' demiştir. Genel Kurmay Başkanı epeyce konuşmuştur. Kartal, ikna olmayınca 'Böyle yapmayın. Birisi Allah yolundan düşmüş. Sola da gidebilir. Siz alın onu okşayın. Okşamakla bir yere gelinir. Kovalamakla değil' diye devam etmiştir. Bunun üzerine Paşa ikna olmuş ve çocuk görevine iade edilmiştir. Aydemir' e göre Kartal, ağadır, beydir ama zulümkâr değildir. Küçükle küçük, büyükle büyüktür (Mikail Aydemir, Görüşme: 10.03.2018).

Van'ın eski ailelerinden birine mensup olan Turan Haydaroğlu, Kinyas Kartal'ı "mütevazı, alçakgönüllü, iyilik yapmayı seven, Van'ın bütün aşiretlerinin sevdiği, babacan, beyefendi, ağalık ruhuna sahip olmayan efendilik ruhuna sahip olan, kibar bir adam" olarak nitelemektedir. Vanlı talebelere çok yardım ettiğini, çoğunu okuttuğunu, Vanlıların tayinleriyle uğraştığını anlatmaktadır. Van'daki yerli ahali, Türk aileleri, ileri gelenlerle çok iyi siyasi, sosyal irtibatı olduğunu da eklemektedir (Turan Haydaroğlu, Görüşme: 16.12.2017).

3. Tanıyanların Dilinden Kinyas Kartal'ın Siyasi Faaliyetleri

Kinyas Kartal, dört dönem milletvekillik yapmış olmasına rağmen Meclis faaliyetleri oldukça azdır. Kartal'ın 1950'li yıllarda ilk olarak Demokrat Parti(DP) Van İl Başkanı olarak başlayan siyasi hayatı 1965, 1969, 1973, 1977 yıllarındaki milletvekillikleriyle devam etmiştir.

Kinyas Kartal'ın ilk olarak siyasete gireceği parti olan DP, tek parti dönemini sona erdirmesi bakımından oldukça önemli bir siyasi oluşumdur. DP'nin kuruluşuna vesile olan ilk belge olarak kabul edilen Dörtlü Takrir, 7 Haziran 1945'te Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Meclis Grup Başkanlığı'na sunulur. Takriri imzalayanlar İzmir Milletvekili Celal Bayar, Kars Milletvekili Fuat Köprülü, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Aydın Milletvekili Adnan Menderes'tir. 7 Ocak 1946 günü DP kurulmuştur. DP, ilk teşkilatını 4 Şubat tarihinde

Ankara'da açmıştır. 11 şubat'ta İzmir ve 14 şubat'ta İstanbul teşkilatları kurulmuş, bundan sonraki teşkilatlanma ise planlananın ötesinde büyük bir hızla gerçekteşmiştir (Dokuyan, 2014: 153). DP'nin iktidar olarak başa geçmesiyle 14 Mayıs 1950 seçimleri ile olmuştur. 1950 seçimleri TÜİK Verilerine Göre: DP:416, CHP:69, MP: 1, Bağımsız: 1 milletvekilliği kazanmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2012).

1950 seçimlerinde DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Doğu ve Güneydoğu'da toprak sahipleri ile din adamları ekonomik ve siyasal nüfuzlarını güçlendirmiştir. Çok partili rejimde güçlenen aşiret reisleri kendi çıkarlarına göre her iki parti içinde yer almaya başlamıştır (Ebinç, 2008: 220).

Van'da DP Teşkilatı 20 Temmuz 1946'da Malatyalı Ahmet Metin tarafından kurulmuştur (Pınar, 2013: 33). 1950 yılında yapılan milletvekili seçimlerine Kartal ailesinden ilk olarak Kinyas Kartal'ın kardeşi Hamit Kartal (1903-1972) DP listesinden aday olmuş ve bu seçimi çok az bir farkla kaybetmiştir. Bu seçimi sonraki yıllarda başbakan, bakan olarak Türkiye siyasal hayatında etkin bir isim olacak olan Ferit Melen (CHP) kazanmıştır. Kartal ailesinden Abdülbari Kartal ise 1950'den itibaren yapılan mahalli seçimlerde il encümenliğini devamlı kazanmıştır (Kartal, 2014: 185).

Vanlıların 1950 seçimlerine katılım oranı % 70 civarlarındadır. DP % 45.24 ile 16.786 oy; CHP % 54.76 ile 20.319 oy alır. DP'den Emekli Albay İzzet Akın, CHP'den Ferit Melen ve Kazım Özalp Milletvekili seçilmiştir. DP, Van'da sadece 1 milletvekili çıkarabilmiştir. Fakat 1954 yılındaki Milletvekili Genel Seçimleri'nde DP Van'dan dört milletvekili çıkarmıştır. Hamit Kartal, Hilmi Durmaz, Kemal Yörüköğlü ve Muhlis Görentaş milletvekili seçilen kişilerdir (Pınar, 2013: 33).

1959 yılında yapılan seçimlerden sonra DP Van İl Başkanlığı görevini üstlenecek olan Kinyas Kartal'ın siyasal hayatına damga vuran önemli olayların başında Köy Enstitülerinin kapatılması gelmektedir. Kinyas Kartal, "Köy Enstitülerini Kapatana Ağa" olarak bilinmektedir. Nedeni ise Dursun Kut adlı eski bir emekli öğretmenin Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşe yazısıdır. Kut, 1960 öncesinin etkin kuruluşlarından biri olan Devrim Ocakları'nın İstanbul'daki "Köy Enstitüleri" konusundaki bir açıktorumuna ocak Genel Sekreteri Nejat şen adında bir genç tarafından davet edilmiştir. Bu açıktorumuna Hürrem Arman, Engin TONUÇ (TONGUÇ), Fakir Baykurt da katılmıştır. Açıktorum sabah saat 09.00 sıralarında başlamıştır. İzleyici konuşmacılar arasında Nejdet Sancar, eski Milli Eğitim Bakanlarından Tahsin Banguoğlu da vardır. Tahsin Banguoğlu, konuşmasında Köy

Enstitülerine ve Hakkı Tonguç'a övgüler dizmiştir. Enstitülerin eğitimimizdeki önemini, Hakkı Tonguç'un çok değerli hizmetlerini övmüştür.

“Asıl anlatmak istediğim konuya gelmek istiyorum” diyerek burada meseleye Kinyas Kartal'ı dâhil etmiştir. Dinleyici konuşmacılardan birisi de Sabri Tıǧlı adında bir gençtir. Kendisinin UNESCO'da çalıştığını, UNESCO'nun onu Hindistan, Sima vb. Güney Asya ülkelerine gönderdiğini söylemiştir. Özellikle Hindistan'da, kırsal kesime (köylere) eleman yetiştiren, şehirlerin uzağında kırsal kesimlerde kurulmuş meslek okulları gördüğünü, bu okulları çok beğendiğini, Hintli eğitimcilere bu okulları nerden aldıklarını, kimlerin düşündüğünü sorduğunda aldığı yanıtın kendisini şaşırttığını anlatmıştır. Çünkü bu okulları kendilerine UNESCO'nun önerdiğini, Türkiye'de Köy Enstitüleri'nden aldıklarını söylemişlerdir. Sabri Tıǧlı, Köy Enstitüleri konusunda gazetelerin yazdığı haberlerin dışında yeterli bilgisi olmadığı için aldığı bu yanıtın utanır. Türkiye'ye dönünce Köy Enstitüleri ile ilgili ne bulduysa (lehte-aleyhte) hepsini okumuş, özellikle atılan çamurların bir tanesi dışında hepsinin yanıtını bulmuştur. Yalnız fanatik sağın “CHP Türkiye'ye komünizmi getirmek için Köy Enstitülerini kurdu. Oralardan yetişecek öğretmenler köylere gidecekler, köylüleri hazırlayacaklar, komünizmi ilan ettiği zaman köylüden bir tepki gelmeyecek” şeklinde tezin yanıtını bulamaz. Ama bu sürekli kafasını kurcalamıştır. Bir defasında Ankara'ya gelişinde doğulu (Vanlı) bir ağa ile tanışmıştır. Bu ağa Kinyas Kartal'dır. Ağa ile birçok konuyu konuşmuş, tartışmıştır. Sonunda ağaya “Ağa” der “Sen bilirsin, Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'ye komünizmi getirmek için mi kurmuştur Köy Enstitülerini?” diye bir soru sormuştur.

Moskova Harp Akademisi'ni bitirdiği bilinen Kinyas Kartal'ın yanıtı aşağı yukarı şöyle olmuştur:

Yok canım. Onlar benim gibi komünizmi bilmezler. Bak ben sana bunun aslını anlatayım. Benim köylülerimin işlerini ilçe merkezlerinde il merkezinde benim adamlarım yapar. Benim köylülerim devlet kapısını bilmezler. Askere mektubu benim adamlarım yazar, gelen mektupları benim adamlarım okur. Muhtarın kararlarını benim adamlarım yazar, doğum ölüm kâğıtlarını benim adamlarım doldurur. Ücretlerini de alırlar. Bu işler böyle sürerken benim köylerimden ikisine Akçadağ Köy Enstitüsü çıkışlı iki öğretmen geldi. Altı ay sonra da köyler bana biat etmekten çıktılar. Biz doğulu ağalar oturduk düşündük. Eğer bu Köy Enstitüleri on yıl devam ederse doğudaki ağalık ölecek. Diyeceksin ki, sen köylülerin uyanmasını istemez misin? İsterim istemesine ama ben

sağlığımda ağalığın öldüğünü görmek istemiyorum. İşte bunun üzerine biz doğulu ağalar Demokrat Parti ile pazarlık yaptık. Köy Enstitülerini kapatmaya söz verirsiniz oyumuzu size vereceğiz dedik. Söz verdiler. Oyumuzu verdik. Köy Enstitülerini kapattırdık (Cumhuriyet, 20.07.1996: 2) diye cevap vermiştir.

Bu yazının doğruluğu hakkında kesin bir bilgi olmamasına karşın akıllarda bu şekilde kalmıştır. Yazı Kartal'ın ölümünden sonra yayınlandığı için doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat kendisini tanıyanlar böyle bir şeyin olmadığını, Köy Enstitülerinin o dönem şartlarına göre revize edildiğini, kapatılmadığını aslında dönüştürüldüğünü anlatmıştır.

Kinyas Kartal ve Süleyman Demirel ile yıllarca siyaset yapan eski Devlet Bakanlarından Esat Kıratlıoğlu'na göre Kinyas Kartal'ın Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla bir ilgisi yoktur. ABD, Türkiye'nin 1948 Marshall yardımlarından faydalanabilmesi için Rusya'ya yakınlığının olduğu düşüncesiyle Köy Enstitüleri'nin kapatılmasını istemiştir. İsmet İnönü de 1948'de Hasan Ali Yücel'i görevden alarak Reşat şemsettin Sirer'i Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirmiştir. Böylece 1948'de enstitüler kapatılmamış ancak nitelik olarak lise durumuna getirilerek fiilen bitirilmiştir. 1952 yılında ise DP döneminde normal lise olan enstitüler öğretmen okullarına dönüştürülmüştür. Kıratlıoğlu "bu politik, siyasi bir konudur" diyerek meseleyi açıklamış, asıl sorumlu olarak CHP'yi adres göstermiştir (Esat Kıratlıoğlu, Görüşme: 10.03.2018).

Fethullah Erbaş ise Köy Enstitülerini köyden çıkan, normal şartlarda bugünkü ortaokul seviyesinde bir okul olarak tanımlamıştır. Erbaş'a göre enstitüler, köy çocuklarına meslek öğretmek için var olmuştu. Menderes zamanında mecliste konuşmalar olmuştur. Köy Enstitülerinin kapatılıp yerlerine modern okullar açılması kararlaştırılmıştır. Köy Enstitüleri geçiş döneminde kurulmuş sonrasında kaldırılmıştır. Yine Erbaş'a göre ağaların etkili olduğu söylenir ama Kinyas Bey'le bir ilgisi yoktur. Kinyas Bey'in "o dönemde o kadar gücü olamaz" diyerek meseleye farklı bir açıdan yaklaşmıştır (Fethullah Erbaş, Görüşme: 07.03.2018).

Kartal'ın DP dönemindeki siyasi faaliyeti yukarıdaki gibiyken 1960 askeri darbesi sonucunda Sivas'a gönderilmiştir. Nadir Kartal, babasının siyasi hayatı hakkında bilgi sahibi olan en yetkin kişilerdendir. Babası 1960 askeri darbesinden sonra doğudaki şeyh ve ağalardan oluşan 55 kişi ile sürgüne tabi tutulmuştur. Babası ve dört amcası da bunlar iğerisindedir. Sivas Kampı'na gönderilmişlerdir. Babası dört yıldan sonra Bursa cezaevine gönderilmiştir. Yargılanmış

ve beraat etmiştir. O günlerde bir gazetecinin babası için “Kinyas Kartal 55’lerden biriydi, 55’lerin birincisiydi” ifadesini kullandığını belirtmiştir. (Nadir Kartal, Görüşme: 30.12.2017)

Sivas Kampı sonrası Kinyas Kartal ve Faik Bucak yazdıkları mektupla durumlarını Meclis’teki vekillere anlatmış ve çözüm istemişlerdir. Mektubun içeriğinde yaşadıkları anlatılmıştır. Sivas Kampı’nda iki sene dört ay kalmışlardır. Bu süre içerisinde çektikleri acıları anlatırken yaşadıkları kayıpları da anlatmışlardır. Mecburi iskâna tabi tutuluşlarını, serbest kaldıktan sonra kendilerinin de içinde bulunduğu 55 kişinin eski yerlerine dönemeyişlerini, bu süreçte topraklarının kilo buğday fiyatına kamulaştırılışını anlatmışlardır. Toprak reformuna karşı olmadıklarını fakat şahıs ve zümre ayırımına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Kamptan ayrıldıktan sonra Ankara’ya gelişlerini ve eski yerlerine dönebilmek için verdikleri mücadeleyi anlatmışlardır. Devamında ise “bizimle beraber geniş bir doğulu kitlenin iki yıldan beri çektiği ıstırapların dinmesi ve kırılan haysiyet şerefimiz onarılması isteniyorsa en kısa zamanda yerlerimize dönmemiz ve topraklarımızın tümünün iadesi icap etmektedir” demişlerdir. “Türk aydınları, sizi davamızın hakemleri seçiyoruz” diyerek çözüm beklediklerini ifade etmişlerdir (Kartal ve Bucak, 1962: 1-7). Sonuç olarak ailelerinin yanına dönmüşler ancak toprakları geri verilmemiştir.

Kartal, Sivas’tan dönüşte tekrar siyasete atılmış, bu defaki durağı DP’nin devamı niteliğindeki Adalet Partisi (AP) olmuştur. 1965 yılında Süleyman Demirel ile Meclis’e giren Kinyas Kartal çizgisini değiştirmeden son seçimi olacak olan 1987 seçimlerine kadar AP ve onun devamı niteliğindeki Doğruyol Partisi’nde milletvekilliği yapmıştır. Dört dönem bulunduğu Meclis’te en yaşlı üye olma sıfatıyla da Geçici Meclis Başkanlığında dahi bulunmuştur.

AP, kurulduğu 1961 yılından faaliyetinin durdurulduğu 1980 yılına kadar Türk siyasal hayatına damgasını vurmuş bir partidir. AP, 1965-1971 ve 1979- 1980 yılları arasında tek başına iktidar, 1961-1962 ve 1965 Şubat, ekim dönemlerinde küçük koalisyon ortağı ve 1975-1978 yıllarında da koalisyon hükümetinin büyük ortağı olmuştur. Parti iktidardan uzak kaldığı sekiz yıllık devrede de ana muhalefet partisidir (Açıköz, 2013: 66).

Kartal’ın ilk milletvekili seçildiği 1965 seçimlerinden sonra Mecliste herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır. 1969 seçimlerinde de Van’dan yine Kinyas Kartal ve Fuat Türkoğlu milletvekili seçilmiştir (Van Sesi, 17.10.1969: 1). AP milletvekili olarak meclise giren Kartal, Süleyman Demirel’e birçok konuda destek verenlerin başında gelmiştir. 1969 yılında Başbakan Süleyman Demirel mecliste bütçe hakkında

konuşma yaptığı esnada milletvekilleri Başbakanın konuşmasını alkışlayınca Meclis Başkanı, Muzaffer Yurdakuler, Suphi Karaman ve Kinyas Kartal arasında çok kısa bir söz dalaşı olmuştur.

Tabii üye Muzaffer Yurdakuler, Sayın Başkan, “burada yalnız senatörler alkışlar milletvekilleri alkışlamaz” deyince Başkan, “şu halde vazifenizi yapın, idareci üyesiniz” diye cevap vermiştir. Muzaffer Yurdakuler “siz yapın” deyince Başkan “şu halde sizi vazifeye davet ediyorum, efendim” dediği zaman Kinyas Kartal araya girip “gocunma” diyerek tartışmaya dâhil olmuştur. Tabii üye Suphi Karaman ise “yarası olan gocunur” şeklinde karşılık vermiştir. Kars Milletvekili Sırrı Atalay “O milletvekilini dışarı çıkartın” diye tepki gösterince Başkan “efendim müsaade buyurun. Bir dakika efendim, bağırarak mesele halledilemez. Şayet, bir milletvekili alkışa iştirak etmiş ise idareci üyelerimiz vardır, vazifeye davet ediyorum idareci üyeleri. Lütfen efendim, sayın milletvekilleri lütfen tezahürata iştirak etmesinler. Sayın Kartal, lütfen münakaşalara iştirak etmeyin ve iştirak ettiğiniz için lütfen başka bir taraftan müzakereleri takip edin. Rica ediyorum efendim iştirak etmeyin, iştirak ederseniz istirham edeceğim dışarı çıkmanızı” diyerek ortamı sakinleştirmeye çalışmıştır (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Birleşim 28, C.50, 31.1.1969: 506).

Kartal’ın Geçici Meclis Başkanlığı yaptığı dönemde başka olaylar da yaşanmıştır. Olayların temelinde kalıcı Meclis başkanının seçilememesi bulunmaktadır. Siirt Milletvekili Mehmet Nebil Oktay ve Van Milletvekili Kinyas Kartal’ın aday gösterildiği başkanlık seçiminde 15.tur oylama yapılmış fakat yeterli çoğunluk sağlanamadığından başkan seçilememiştir. 16. turda Başkanlık seçimi yapılırken üyelerin salonu terk etmeleri üzerine tansiyon yükselmiştir. Başkan, “iki Sayın Divan Üyesi lütfen Başkanlık Kürsüsünün sağında, komisyon sıralarındaki yerlerini alsınlar, bu tur oylamada kullanılacak bir mühürlü oy pusulaları Sayın Divan Üyelerine verilsin” dediği esnada CHP sıralarından “kaçıyorlar Sayın Başkan kaçıyorlar” sesleri yükselmiştir. Kartal ise cevap olarak “Başkan ne yapsın; Başkan kaçmıyor, Başkan bekliyor, kaçana ben ne diyeyim? Başkan burada.” deyince CHP’de gülüşmeler ve alkışlar olmuştur. Sonuçta oylama yapılmış ancak yeterli çoğunluk sağlanamadığı için başkan seçilememiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Birleşim 52, C.1, Dönem 5, 6.10.1977: 305).

Bir başka başkanlık seçiminde 1977 yılında Kinyas Kartal’ın Meclis başkanlığına aday olması üzerine Altan Tuna bir önerge sunmuştur. Meclis Başkanlığına aday olan birinin Meclis Başkanlık seçimini yönetmesinin hukukun prensiplerine aykırı olduğunu

belirtmiştir. Bunun üzerine Geçici Başkan Kinyas Kartal “Sayın üyeler, Sinop Milletvekili Sayın Hilmi İşgüzar tarafından aday gösterildim. Ben kendisini katıyetle kırmak istemediğim için, ses çıkarmadım. Böyle bir şey düşünmediğimi, adaylık kabul etmediğimi ifade etmek istedim; bunun sayın arkadaşşıma karşı saygısızlık olacağı düşüncesiyle vazgeçtim. Kaldı ki, ne Anayasa’da ne İtüzük’ te Geçici Başkanın Millet Meclisi Başkanlığına aday gösterilmesine mani bir hüküm de yoktur.” cevabını vermiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Birleşim 54, C.1, Dönem 5, 12.10.1977: 312).

1977’de Meclis Başkanlığı için yine bir seçim yapılmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekilleri tam kadroyla oylamada bulunmuştur. Oylamaya 3 CHP’li, Erbakan, Milli Selamet Parti’li bakan ve milletvekillerinin çoğu katılmamıştır. 38. turda CHP’li Karakaş 227 oyla Meclis Başkanı seçilmiştir. Karakaş 227, Çakıroğlu 129 oy almış, salt çoğunluğu sağlayan Cahit Karakaş, seçim turlarına başladığı 5 Temmuz tarihinden yüz otuz beş gün sonra, 17 Kasım 1977 tarihinde nihayet Meclis Başkanlığına seçilmiştir. Böylece seçim turlarına II. Ecevit Hükümeti döneminde başlanan 1977 yılı Meclis Başkanlığı seçimi, V. Demirel Hükümeti iktidarı döneminde (21 Temmuz 1977–5 Ocak 1978) tamamlanmıştır (Gülbay, 2017). Böylece Kinyas Kartal’ın Geçici Meclis Başkanlığı görevi de sona ermiştir.

Örsan Öymen, Politika Kazanı adlı köşesinde Kinyas Kartal’ın meclis başkanlığı hakkında yorum yapmıştır. Ona “Meclis’in demirbaş geçici başkanı” yakıştırmasını yapmıştır. Bazı başkanların “Hâkimiyet kayıtsız şartsız benimdir” anlayışına sahip olduğunu ama Kinyas Kartal’ın bunlardan biri olmadığını belirtmiştir. Meclis Başkanlığı tokmağı onun elinde olduğu sürece, İtüzük ve Anayasa gibi kayıt ve şartlar altında – gene Meclis’in hâkimidir ama- karşısındaki sıralarda oturan millet temsilcilerine Brukan Aşireti gibi bakmaz, demiştir (Öymen, 1977: 9).

Kartal’ın Meclis başkanlığı sonrası milletvekilliği süreci 12 Eylül 1980 darbesine kadar devam etmiştir. Ülkedeki kargaşa ortamını sebep olarak gösteren ordunun 1980’de yaptığı darbe sonrası çıkan parti yasaklarından AP de payına düşeni almış, birçok üyesi siyasetten el çektirilmiştir. Bu dönemi birebir yaşayan Kinyas Kartal’a da 12 Eylül’de “sürüldünüz mü” diye sorulmuştur. O da sürülmediğini söylemiştir. “12 Eylül’ü hiçbir zarar görmeden mi atlattınız” sorusuna ise “Meclis kapandı ben de milletvekilliğinden düşmüş oldum. Şükür ki düştüm, Meclis’te iken aldığım maaş beni ya idare ederdi ya da etmezdi. Ondan sonra yedi sekiz sene çalıştım ve para toplamış oldum. Şimdi 1 Kasım seçimlerinde yine milletvekili oluyorum. Korkarım o

topladığım para yine bitsin” diye cevap vermiştir (Hürriyet, 04.10.1987: 9).

1987’de yapılan referandumla parti yasakları kalkınca Kinyas Kartal yine Süleyman Demirel ile yoluna devam etmiştir. Yeni partisi olacak olan Doğru Yol Partisi (DYP), 23 Haziran 1983’te kurulmuştur. İlk Genel Başkanı, Ahmet Nusret Tuna’dır. Bir ay kadar partiye başkanlık yapmıştır. Sonra Yıldırım Avcı Genel Başkan olmuştur. 1985’teki olağan kurultayda Hüsametdin Cindoruk başkanlığa getirilmiştir. 1987 yılında siyasi yasakların kalkması üzerine Süleyman Demirel’in Genel Başkanlığa geçmesi amacıyla istifa etmiştir. Kongrede Süleyman Demirel Genel Başkanlığa seçilmiş ve 6 yıl boyunca başkan olarak devam etmiştir (Açıköz, 2013: 66).

1987 genel seçimlerinde Anavatan Partisi: 292, Sosyal Demokrat Halkçı Parti: 99, DYP: 59 milletvekilliği kazanmıştır (Resmi Gazete, 09.12.1987: 4). Van’da 5 milletvekilliğinin 5’ini de Anavatan Partisi kazanmıştır. Sebebi ise yeni sistemin getirdiği çevre barajıdır. Çevre baraj sayısı 34639’dur. Sadece Anavatan Partisi 43927 ile barajı aşmış ve milletvekilliklerinin beşini de kazanmıştır (Resmi Gazete, 09.12.1987: 59).

Fethullah Erbaş, 1987 seçimlerinde Kinyas Kartal’ın yaşadığı hayal kırıklığını şöyle dile getirmiştir. Fethullah Erbaş, Görüşme: 07.03.2018). Buna göre ikisi de seçim sonuçlarını beklemektedir. Kinyas Bey il barajını geçemeyip ülke barajını geçmiştir. Kendisi ise il barajını geçmiş ama ülke barajını geçememiştir. Kendisine sonuçları soran Kinyas Bey’e yeni sistemi anlatması biraz zordur. D’hondt Sistemi yeni bir sistemdir. Sonuçlar açıklanınca Kinyas Bey “E sizde gitmediniz ben de gitmedim. Bu 5-0 nasıl oldu? Özal seçim başlamadan önce 5-0 dedi. Adam bir şey yapmış ki Van’da 5-0 oldu. Nasıl olur?” diye dert yanmıştır. Fethullah Erbaş seçim sistemini anlatınca da “Ya bu işe akıl sır ermez. Ben artık siyaseti bırakacağım” diyerek siyasi hayatına son vermiştir.

Sonuç

Hem kişiliği hem de siyasi hayatı hakkında bilgi sahibi olmaya çalıştığımız Kartal ile ilgili varabileceğimiz en önemli sonuçlardan biri onun vatanperver ve devletine bağlı biri olduğudur. Devletsizliğin yarattığı kötülükleri Rusya’da yaşadığı süreç içerisinde gördüğü için Türkiye’de olağanüstü dönem ve darbelerin oluşturduğu siyasi kaos nedeniyle kendisine yaşatılan mağduriyetlerde bile devlete yönelik eleştiriden uzak durmuştur. Türkiye’ye karşı olan vefa borcunu her zaman hissetmiş ve hissettirmiştir.

Siyasetteki gücünü daha çok aşiretine dayandırmıştır. Siyasete girme nedeni halkına faydalı olabilmektir. Onun zamanında genelde aşirette işsiz, yoksul, mağdur olan kim varsa ayırt etmeksizin herkese yardımcı olmuştur. Aşiret bağları çok güçlü olsa da siyaseti bu bağlardan aldığı güce dayandırsa da Van'ın diğer sosyal çevrelerinin ve aşiretlerinin de ondan saygı ve sevgiyle bahsettiğini görüyoruz. Her ne kadar bir siyasetçi olarak Meclis'te çok aktif olamamışsa da yerel siyasette etkili bir siyasetçi olmuştur. Ferit Melen örneğinde olduğu gibi aşiret ilişkilerinden bağımsız siyasetçi tipinden çok aşiret bağlarını öne çıkaran bir siyasetçi tipolojisi çizmiştir. Bu nedenle bir siyasetçi olarak aşireti içinde tanınırlığı söz konusu iken, Van halkı nezdindeki tanınırlığı zayıf kalmıştır.

Yaptığımız çalışmalar sonucunda tanınırlığını belirlemeye çalıştığımız Kartal'ı günümüzde elli yaş üzerindeki Vanlılar tanırken gençlerin tanımadığını söyleyebiliriz. Genellikle tanınan yönleri Kinyas Kartal Bulvarı, Brukan Aşireti reisi olduğu ve milletvekillik yaptığıdır. Bunun dışında Kartal'la ilgili gerçek olup olmadığı belli olmayan bazı fıkralar, söylentiler olduğunu yaptığımız görüşmelerle tespit ettik.

Kinyas Kartal zamanla siyasi ve sosyal pozisyonunu kaybetmeye başlamıştır. Fakat buna rağmen günümüzde hala Kartal soyadına sahip yakınları siyasette yer alabilmektedir. Kartal ailesinden birçok kişinin hala siyasette etkin olması buna bir örnektir. Bu da Kartal'ın siyasal anlamda manevi mirasının devam ettiğini gösterir bir belirtidir. Van siyasetinde etkin ve yetkin bir siyasetçinin popülerliğinin azalmasının siyaset bilimi ve sosyoloji bilimi açısından araştırılması, akademik olarak tartışılması gerekmektedir.

Yaptığımız çalışma Kinyas Kartal'ın hayatı ve siyasi faaliyetlerini araştırma bakımından bir ilktir. Tarih, canlı bir ağaç gibidir; yaprakları koparılabilir, dalları kesilebilir, gövdesi yok edilebilir fakat kökleri sağlam kaldıkça yine canlanır ve meyvesini verir; olayları gerçek şekli ile aydınlatır (Karpat, 2014: 13). Bizim bu çalışma ile yaptığımız fidan ekmektir. Bu konuda yapılacak yeni araştırmalarla tarih alanında yeni ufuklar açılması, tarihi kişiliklerin tozlu raflarda kalmayıp yeni çalışmalara ilham olması amaçlarımız arasındadır.

Kaynakça **Sürelî Yayınlar**

- Emin Çölaşan, "Pazar Sohbeti", Hürriyet, 4 Ekim 1987, 9.
Hürriyet, 4 Ekim 1987
Cumhuriyet, 20 Temmuz 1996

Van Sesi, 17 Ekim 1969

Van Postası, 27 Mayıs 1991

Van Sesi, 27 Mayıs 1991

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Milliyet, Örsan Öymen, Politika Kazanı, 29 Haziran 1977

Resmi Yayın ve Tutanaklar

Türkiye İstatistik Kurumu (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 - 2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TBMM Tutanak Dergisi

Resmi Gazete

Kitap, Makale, Tezler

Açıköz, E.S. (2013). *Türkiye’de Siyasal Partiler*. Kabasakal, M. (Der.). İstanbul: Es Yayınları.

Ahmad, F. (2006). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çelebi, K.(1990). *Doğunun Yıldızı Van(Bütün Yönleriyle)*, İstanbul, 1990, 357.

Güven, S. (2013). *Kara Düşen Sarıkamış*. İstanbul: Görsel Matbaacılık.

Karpat, K.H. (2014). *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel Ekonomik Temeller*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kartal, B. (2014). *Sosyolojik Açından Bruki Aşireti ve Kinyas Kartal*, Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.

Kartal, K. (1987). *Erivan’dan Van’a Hatıralarım*, Ankara: Anadolu Basın Birliği Genel Merkezi Genel Başkanlık Özel.

Kartal, K. ve Bucak, F.(1962). *Biz 55’ler*. Ankara: Resimli Posta Matbaası Limited Şirketi.

Mehmetov, İ. (2009). *Türk Kafkası’nda Siyasi ve Etnik Yapı*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Ebinç, S. (2008). *Doğu Anadolu Düzeninde: Aşiret- Cemaat-Devlet(1839-1950)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Gülbay, A. (2017). *12 Mart’ tan 12 Eylül’ e Türkiye’ de Seçimler ve Sonuçları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

İpek, N. (1995). Balkanlar, Girit ve Kafkaslar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçler ve Göçmen İskân Birimlerinin Kuruluşu(1879-1912). *Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(1), 202.

Pınar, M. (2013). Van’da Demokrat Parti Teşkilatlanması. *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, 2 (1), 33.

İnternet Kaynakları

<https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/index.htm> (Erişim Tarihi:
25.03.2018)

<https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/index.htm> (Erişim Tarihi:
25.03.2018)